

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.21>

ІНСТИТУТ ОМБУДСМАНА В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Лисенко І.В.,

кандидатка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри права
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0003-3392-6056

Кузьменко О.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри права
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-8870-3285

Лисенко А.М.,

кандидат юридичних наук, професор,
докторант кафедри економіки бізнесу
і міжнародних економічних відносин
Національного політехнічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0003-0780-2148

Лисенко І.В., Кузьменко О.В., Лисенко А.М. Інститут омбудсмана в Україні та проблеми його конституційно-правового регулювання.

У статті з'ясовано історичні аспекти і нинішні особливості конституційного регулювання омбудсмана в Україні, проаналізовано спроби внесення змін до Конституції України у 2019 році із приводу спеціалізованих парламентських уповноважених, надано оцінку законодавчого регулювання спеціалізованих уповноважених в Україні, висловлено власні пропозиції щодо подальших змін. Зроблено висновок, що український парламентський омбудсман є доволі сильною інституційною фігурою в нинішній конституційній системі України. Доведено, що замість ідеї щодо створення спеціалізованих омбудсманів, у тому числі і через неможливість створення на практиці додаткових парламентських омбудсманів (висновок КСУ від 20 листопада 2019 року № 6-в/2019), достатньо поширеною стала модель омбудсманів непарламентських. Обґрунтовано, що кожен випадок слід аналізувати окремо, адже поняття омбудсмана поступово трансформувалося в більш широку модель органу, який здійснює захист прав людини (відомі такі поняття, як «студентський омбудсман» тощо). Водночас в деяких випадках можлива певна конкуренція із традиційним омбудсманом. Вважаємо, що важливою є суто конституційна проблема – як бути із конституційними повноваженнями певних вищих органів, які призначають тих чи інших омбудсманів. Якщо щодо Кабінету Міністрів України це питання вирішується шляхом використання ст. 117 Конституції (відповідно до п.10 він здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України), то щодо Президента України питання залишається відкритим. З одного боку, п. 28 ст. 106 Конституції дозволяє Президенту створювати «у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби», з іншого, та ж ст. 106 (п. 31) чітко визначає, що повноваження Президента визначені виключно самою Конституцією. Зроблено висновок, що якщо омбудсман не є дорадчим чи консультативним допоміжним органом, то він має бути конституціоналізований в самій Конституції із правом відповідного призначення його очільника саме Президентом.

Ключові слова: верховенство права; конституція; конституціоналізм; Конституційний Суд України; конституційний контроль; омбудсман; обмеження влади; поділ влади; парламент; парламентський контроль; Президент; права людини; Кабінет Міністрів України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Lysenko I.V., Kuzmenko O.V., Lysenko A.M. The ombudsman institute in Ukraine and the problems of its constitutional and legal regulation.

The article clarifies the historical aspects and current features of the constitutional regulation of the Ombudsman in Ukraine, analyzes attempts to amend the Constitution of Ukraine in 2019 regarding specialized parliamentary commissioners, provides an assessment of the legislative regulation of specialized commissioners in Ukraine, and makes its own proposals for further changes. It is concluded that the Ukrainian Parliamentary Ombudsman is a fairly strong institutional figure in the current constitutional system of Ukraine. It is proven that instead of the idea of creating specialized ombudsmen, including due to the impossibility of creating additional parliamentary ombudsmen in practice (Conclusion of the Constitutional Court of Ukraine dated November 20, 2019 No. 6-v/2019), the model of non-parliamentary ombudsmen has become quite widespread. It is justified that each case should be analyzed separately, because the concept of an ombudsman has gradually transformed into a broader model of a body that protects human rights (there are such concepts as "student ombudsman", etc.). At the same time, in some cases, a certain competition with the traditional ombudsman is possible. We believe that a purely constitutional problem is important - what to do with the constitutional powers of certain higher bodies that appoint certain ombudsmen. If this issue is resolved with regard to the Cabinet of Ministers of Ukraine by using Art. 117 of the Constitution (in accordance with Clause 10, it exercises other powers defined by the Constitution and laws of Ukraine), then with regard to the President of Ukraine, the issue remains open. On the one hand, Clause 28 of Article 106 of the Constitution allows the President to create "within the limits of the funds provided for in the State Budget of Ukraine, to exercise his powers, consultative, advisory and other auxiliary bodies and services", on the other hand, the same Art. 106 (clause 31) clearly states that the powers of the President are determined exclusively by the Constitution itself. It was concluded that if the Ombudsman is not an advisory or consultative auxiliary body, then it should be constitutionalized in the Constitution itself with the right to appoint its head by the President.

Key words: rule of law; constitution; constitutionalism; Constitutional Court of Ukraine; constitutional review; ombudsman; limitation of power; separation of powers; parliament; parliamentary control; President; human rights; Cabinet of Ministers of Ukraine; Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine.

Постановка проблеми. Інститут парламентського омбудсмана має довгу історію і глибоко вкорінений в європейську традицію демократичного обмеженого правління і конституціоналізму. Водночас в світі цей інститут проходить свій розвиток і еволюцію з огляду на появу нових прав і викликів для захисту прав людини. Україна має використовувати як позитивний досвід зарубіжних країн, але водночас потрібно усі інновації узгоджувати із конституційним текстом. Саме Конституція України має визначати фундамент діяльності омбудсмана, а також правових засад, якими він керується у своїй діяльності. Це в повній мірі стосується як класичного інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, так і спеціалізованих омбудсманів, які стали сьогодні достатньо поширеними

Стан опрацювання проблематики. До наукових досліджень, присвячених зарубіжній практиці і вітчизняним засадам діяльності омбудсмана віднести праці Є.С. Артюхова [1], С.В. Банаха [2], Ю.Г. Барабаша [3], В.Б. Барчук [4], О.В. Бондарева [5], О.В. Бурдак [6], Л.В. Голяк [7], К.О. Закоморної [8], Н.І. Карпачова [9], І.В. Кушнір [10], О.В. Марцеляка [11; 12], О.О. Майданик [13], Н.С. Наулік [14], І.М. Недова [15], Н.С. Пузирної [16], О.В. Супрунної [17] та багатьох інших.

Метою статті є з'ясування історичних аспектів і нинішніх особливостей конституційного регулювання омбудсмана в Україні; аналіз спроби внесення змін до Конституції України у 2019 році із приводу спеціалізованих парламентських уповноважених; оцінка законодавчого регулювання спеціалізованих уповноважених в Україні; висловлення власних пропозицій щодо подальших змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інститут парламентського омбудсмана отримав свій розвиток завдяки його запровадженню в чинній Конституції України у 1996 році. Йдеться про ст. 101 Конституції, за якою «Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини». Також було передбачено, що призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні (п. 17 ст. 85). Не менш важливим є те, що омбудсман прямо визначений у ст. 55 Конституції України (ч. 3) серед засобів захисту прав людини («Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»).

Реальними повноваженнями омбудсман був наділений в Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР [18]. Окрім щорічних доповідей, які мають конституційний характер омбудсман згідно з Конституцією України є також суб'єктом конституційного подання до Конституційного Суду України. А от на рівні закону зафіксоване його право на подання, що визначено у ст. 15 профільного закону як його акт реагування.

Ст. 19-1 Закону визначила за омбудсманом функцію виконання національного превентивного механізму (закон доповнено статтею 19-1 згідно із Законом № 5409-VI від 02.10.2012). Відповідно до ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення уповноважені особи секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини належать до тих, хто має право складати протоколи про адміністративні правопорушення за відповідними статтями (йдеться про статті 188-39 «Порушення законодавства у сфері захисту персональних даних», 188-40 «Невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 212-3 «Порушення права на інформацію та права на звернення» (окрім порушень права на інформацію відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Закону України «Про відкритість використання публічних коштів»).

Так чи інакше з цього ми вже можемо скласти певну картину. Омбудсман має як аналітичні повноваження, так і виконує роль інформування (щорічні доповіді). Тим самим він звертає увагу на існуючі проблеми, показує, акцентує увагу на наявних фактах порушень, виокремлює тенденції, закономірності, а також виголошує це перед парламентом. І далі як сам парламент, так і інші органи можуть робити як системні висновки, так і втручатися в конкретних випадках. Друга частина повноважень – це те, що може робити омбудсман у конкретних випадках порушень. Усі норми чинного закону ми не маємо на меті цитувати, достатньо вже сказаного. Подання і конституційне подання як акти реагування, право складати протоколи – це доволі прикладні інструменти. До речі, правом на конституційне подання омбудсман користується доволі часто і неодноразово Конституційний Суд України визнавав неконституційними ті чи інші акти за такими поданнями.

Але ми би хотіли звернути увагу на одну проблему, яка стосується постійного прагнення зробити діяльність омбудсмана більш спеціалізованим. У цього прагнення на сьогоднішній день є два прояви – теоретичний і практичний. Йдеться як про наукові розвідки і дослідження, в яких пропонується створити спеціалізованих омбудсманів, а також практичні спроби щодо врегулювання цього питання (частина із них була реалізована, а частина – ні).

Отже, вкажемо на теоретичні пропозиції. Висловлюються ідеї щодо запровадження окремого інституту уповноваженого із захисту персональних даних з огляду на наявний зарубіжний досвід [19]. Щодо цифрових прав, то існує думка про те, щодо необхідності запровадження «окремого інституту Уповноваженого із захисту цифрових прав або розширення повноважень чинного омбудсмана» [20, с. 138]. Також «розглядається доцільність запровадження в Україні інституту омбудсмана з питань міграції як одного із засобів посилення законодавчого забезпечення міграційної політики держави» [21].

Таких пропозицій існує значна кількість. Ідеї розширити функції чинного омбудсмана або навіть створити якийсь спеціалізований орган парламентського контролю в певній сфері є дуже популярними (причому створення спеціалізованого органу є навіть більш популярною ідеєю, ніж розширення повноважень чинного омбудсмана).

Наразі окремі пропозиції щодо спеціалізованих омбудсманів частково втілені в життя, але доволі специфічним чином. Цьому передувала невдала спроба внести зміни до Конституції України (до статей 85 та 101 Конституції України – щодо уповноважених Верховної Ради України, законопроект № 1016). На цей проект Конституційний Суд України (далі – КСУ) надав негативний висновок, встановивши порушення ст. 157 Конституції України в частині обмежень прав людини.

Здавалося би, що захист прав людини спеціалізованими омбудсманом, які пропонувалося дозволити створювати парламенту законами, це є тим конституційним механізмом, який і мав би бути спрямований на захист прав людини. Проте КСУ побачив юридичну невизначеність у формулюванні «за додержанням Конституції України і законів в окремих сферах», що своєю чергою «призведе до встановлення невизначених меж повноважень Верховної Ради України усупереч конституційному принципу поділу державної влади та до порушення системи стримувань і противаг між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади, що є загрозою для забезпечення прав і свобод людини і громадянина» (абз. 19. п. 2.1. висновку КСУ у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України) (реєстр. № 1016) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 листопада 2019 року № 6-в/2019 [22]).

Як зазначають Т.М. Слінько і Г.В. Берченко, цей висновок перебуває у переліку доволі дискусійних з приводу аргументації і загального підходу, який обрав КСУ, пославшись при цьому на порушення такого критерію, як обмеження прав і свобод [23, с. 82].

А які ж спроби, про які ми зазначили раніше, виявилися вдалими? Йдеться про інститут не-парламентських омбудсманів, створення яких санкціонує парламент у вигляді прийняття законів, проте кадрово такі уповноважені призначаються Президентом або Кабінетом Міністрів України. І це при тому, що жодних змін до Конституції України не вносилось. Тобто це все президентські або урядові уповноважені, відповідно і контролюються вони не парламентом.

Можемо навести такі приклади. Так, відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про Військового омбудсмана» від 17 вересня 2025 року № 4603-IX [24] військовий омбудсман призначається на посаду Президентом України строком на п'ять років. У ст. 1 цього закону визначено, що через військового омбудсмана Президент здійснює демократичний цивільний контроль. Тим самим це саме президентський омбудсман.

У структурі офісу Президента функціонує інститут радників - уповноважених (з питань реабілітації учасників бойових дій, з прав людей з інвалідністю, з прав дитини та дитячої реабілітації, з питань безбар'єрності) [25; 26; 27]. Причому до 2021 року частина із цих посад були просто Уповноваженими Президента [28; 29]. Як бачимо, ці органи скоріше є дорадчими і консультативними за своєю юридичною природою, проте мають у своїй назві термін «уповноважений» і їх сфера якраз і стосується питань додержання прав різних категорій осіб, що об'єднує їх із більш-менш класичними омбудсманами, проте роль дорадчого органу в цьому сенсі навряд чи робить із них таких омбудсманів.

Ст. 49 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII [30] запроваджує Уповноваженого із захисту державної мови, якого відповідно до ч. 1 ст. 50 цього ж закону призначає на посаду та звільняє з посади Кабінет Міністрів України.

Ще один урядовий омбудсман наділений компетенцією в сфері освіти. Ст. 73 Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [31] визначає статус інституту освітнього омбудсмана. Відповідно до ч. 3 цієї статті «освітній омбудсмен призначається на посаду Кабінетом Міністрів України строком на п'ять років без права повторного призначення». Діяльність цього інституту детально проаналізували А.В. Меляков, А.В. Зуб і О.І. Машкіна [32]. Тобто тут ми навели два приклади суто урядових омбудсманів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 691 «Про утворення Ради бізнес-омбудсмана» [33] було утворено Раду бізнес-омбудсмана (створена як один із консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів уряду). Це приклад лише формального наближення органу до інституту омбудсмана, оскільки він все ж таки створений як консультативний (дорадчий). Схожу ситуацію ми вже могли побачити із деякими президентськими уповноваженими.

Висновки. Український парламентський омбудсман є доволі сильною інституційною фігурою в нинішній конституційній системі України. Водночас, постійно звучать ідеї щодо розширення його повноважень або створення спеціалізованих омбудсманів. У тому числі і через неможливість створення на практиці додаткових парламентських омбудсманів (висновок КСУ від 20 листопада 2019 року № 6-в/2019) достатньо поширеною стала модель омбудсманів непарламентських. Наскільки вдалим і коректним є вказаний підхід? Вважаємо, що кожен випадок слід аналізувати окремо, адже поняття омбудсмана поступово трансформувалося в більш широку модель органу, який здійснює захист прав людини (відомі такі поняття, як «студентський омбудсман» тощо). Водночас в деяких випадках можлива певна конкуренція із традиційним омбудсманом. Наприклад, у класичного Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини є представник з прав дитини, а також окремих уповноважених із цього ж питання є у Президента [34]. Крім того, виникає суто конституційна проблема – як бути із конституційними повноваженнями певних вищих органів, які призначають тих чи інших омбудсманів? Якщо щодо Кабінету Міністрів України це питання вирішується шляхом використання ст. 117 Конституції (відповідно до п. 10 цієї статті уряд здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України), то щодо Президента України питання залишається відкритим. З одного боку, п. 28 ст. 106 Конституції дозволяє Президенту створювати «у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби», з іншого, та ж ст. 106 (п. 31) чітко визначає, що повноваження Президента визначені виключно самою Конституцією. Тобто якщо омбудсман не є дорадчим чи консультативним допоміжним органом, то він має бути конституціоналізований в самій Конституції із правом відповідного призначення його очільника саме Президентом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артюхов Є.С. Адміністративно-правове регулювання інституту омбудсмена в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; НДІ публіч. права, Київ. нац. економіч. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ, 2023. 22 с.
2. Банах С.В. Функції омбудсманів у сучасному світі: порівняльно-правове дослідження. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Маріуполь, 2014. 236 с.
3. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно-правовий аспект). Харків: Легас, 2004. 192 с.
4. Барчук В.Б. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як суб'єкт забезпечення національної безпеки України: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 Конституційне право. Київ., 2006. 19 с.
5. Бондарев О.Б. Інститут омбудсмана у справах захисту прав військовослужбовців: українська модель та зарубіжний досвід: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – Конституційне право; муніципальне право, 081 – Право; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ, 2019. 19 с.
6. Бурлак О.В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, Київ. ун-т права. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 212 с.
7. Голяк Л.В. Інститут спеціалізованого омбудсмана: світовий досвід організації та діяльності: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 Конституційне право; муніципальне право. Київ., 2010. 20 с.
8. Закоморна К.О. Інститут омбудсмана як засіб забезпечення прав і свобод людини та громадянина (порівняльно-правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право; Ун-т внутр. справ МВС України. Харків, 2000. 215 с.
9. Карпачова Н.І. Перший омбудсман України на захисті прав людини: взаємовплив теорії і практики; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Київ: Парлам. вид-во, 2023. 496 с.
10. Кушнір І.В. Конституційне право особи на доступ до публічної інформації та його забезпечення уповноваженим Верховної Ради України з прав людини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – Конституційне право; муніципальне право; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2018. 20 с.
11. Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика: монографія ; Національний університет внутрішніх справ. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 450 с.
12. Марцеляк О.В., Коломієць Ю.М., Зубенко Г.В. Спеціалізовані органи парламентського контролю в Україні: статус і функціонування; Харківський національний університет внутрішніх справ. Х.: ТОВ «Прометей-Прес», 2006. 268 с.
13. Майданник О.О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні. *Адвокат*. 2010. № 7. С. 15.
14. Наулік Н.С. Інститут омбудсмана в Україні та Республіці Польща: порівняльне дослідження: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 Конституційне право. Київ., 2007. 19 с.
15. Недов І.М. Місцевий омбудсман як суб'єкт адміністративного права: канд. юрид. наук: 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; Запорізький національний університет. Запоріжжя., 2011. 16 с.
16. Пузирна Н.С. Адміністративно-правові засади забезпечення діяльності омбудсмана в Україні: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; Національний авіаційний університет. Київ., 2013. 20 с.
17. Супрунова О.В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як учасник кримінально-процесуальних відносин: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 – Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність; Національна академія внутрішніх справ. Київ., 2013. 19 с.
18. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>.
19. Кардаш А.В. Уповноважений орган у сфері захисту інформації про особу: зарубіжний досвід. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 7-13.
20. Роговенко О.В., Лозін А.О. Інститут омбудсмена як гарант захисту цифрових прав людини в Україні: сучасні виклики та зарубіжний досвід. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Випуск № 05, Частина 1. С. 134-139. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/10/25.pdf>.

21. Агєєв О.Д. Конституційно-правовий статус омбудсмана з питань міграції: зарубіжні моделі та перспективи запровадження в Україні. Одеса: Фенікс. 2018. 248 с.
22. Висновок КСУ від 20 листопада 2019 року № 6-в/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-99>.
23. Слінько Т., Берченко Г. Заборона скасовувати чи обмежувати права і свободи людини і громадянина як частина формули незмінюваності української Конституції. *Право України*. 2025. № 10. С. 63-91. DOI: <https://doi.org/10.33498/loou-2025-10-063>.
24. Закон України «Про Військового омбудсмана» від 17 вересня 2025 року № 4603-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4603-20#Text>.
25. Указ Президента України №248/2021 «Про призначення Т.Ломакіної Радником – уповноваженим Президента України з питань безбар'єрності» від 15 червня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2482021-39181>.
26. Указ Президента України №245/2021 Про призначення Д. Герасимчук Радником – уповноваженим Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації від 15 червня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2452021-39169>.
27. Указ Президента України №246/2021 «Про призначення В.Свириденка Радником – уповноваженим Президента України з питань реабілітації учасників бойових дій» від 15 червня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2462021-39173>.
28. Указ Президента України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України» від 27 вересня 2021 року № 489/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/489/2021#n5>.
29. Зеленський трансформував інститут уповноважених президента. URL: https://lb.ua/news/2021/06/15/487120_zelenskiy_transformuvav_institut.html.
30. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
31. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
32. Меляков А.В., Зуб А.В., Машкіна О.І. Освітній омбудсмен в Україні: функції, повноваження, напрями діяльності. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 1(55). С. 190–197. DOI: <https://doi.org/10.34213/ap.19.01.25>.
33. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 691 «Про утворення Ради бізнес-омбудсмана». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2014-%D0%BF#Text>.
34. Представник Уповноваженого з прав дитини провела зустріч із заступником Міністра освіти і науки України. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/predstavnik-upovnovazhenogo-z-prav-ditini-provela-zustrich-iz-zastupnikom-ministra-osviti-i-nauki-ukrayini.

Дата першого надходження рукопису до видання: 12.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026